

**Психологія
міжособистісного
спілкування
осіб похилого віку**

О. Г. Коваленко

Мета наукової роботи

розроблення й упровадження соціально-психологічних засобів оптимізації міжособистісного спілкування осіб похилого віку на основі теоретично-концептуального обґрунтування та емпіричного вивчення його структури, механізмів і закономірностей

Результати дослідження

- Узагальнено і систематизовано наукові положення вітчизняних і зарубіжних учених щодо розвитку міжособистісного спілкування осіб похилого віку. Доведено, що воно є провідною діяльністю особистості похилого віку, впливає на стан здоров'я, якість життя людини; визначається соціально ситуацією життя людини, її потребами, особливостями особистості.

- Обґрунтовано концептуальну парадигму та особистісно-комунікативний підхід до міжособистісного спілкування людей похилого віку.
- Обґрунтовано сутність поняття «міжособистісне спілкування осіб похилого віку» та принципи розуміння такого спілкування, його структуру, функції, механізми, чинники.
- Розроблено модель міжособистісного спілкування осіб похилого віку.

МІЖОСОБИСТІСНЕ СПІЛКУВАННЯ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ

корекційна
(смысл життя)

Інформаційно-
комунікативні

розвивальна
(міжособистісні стосунки)

Афективно-
комунікативні

регулятивна (емоційні
стани і переживання)

Регуляційно-
комунікативні

Функції міжособистісного спілкування осіб похилого віку

Зовнішні
(середовище)

природне
антропогенне
соціальне

Внутрішні

біологічні
соціальні
психологічні

Чинники міжособистісного
спілкування осіб похилого віку

Емоційна

Пізнавальна

Поведінкова

Структура (складові)
міжособистісного
спілкування
осіб похилого віку

Механізми міжособистісного
спілкування осіб похилого віку

Емпатія

Симпатія

Рефлексія

Взаємо-
розуміння

Децентрація

Ідентифікація

Конструктивність
взаємодії

**КОРИГУВАННЯ
СМИСЛУ ЖИТТЯ**

когнітивна

**РЕГУЛЮВАННЯ
ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ І
ПЕРЕЖИВАНЬ**

регулятивна

комунікативна

ПІДСИСТЕМИ ПСИХІКИ ОСОБИСТОСТІ ПОХИЛОГО ВІКУ

Критерії здатності до міжособистісного спілкування осіб похилого віку

- емпатійність у процесі спілкування,
- атрактивність у міжособистісних контактах,
- комунікативна рефлексія,
- взаєморозуміння в контактах,
- співробітництво в міжособистісних взаємодіях

Модифікація та стандартизація методик для дослідження психологічних особливостей осіб похилого віку

- методика особистісного диференціалу (за В. Б. Шапарь),
- тест смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. О. Леонтьєва,
- методика вияву комунікативних і організаторських схильностей В. В. Синявського і Б. О. Федоришина,
- методика визначення потреби у спілкуванні (Ю. М. Орлов, В. І. Шкуркін, Л. П. Орлова),
- методика вияву суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела, М. Фергюсона,
- методика діагностики рівня емпатійних здібностей В. В. Бойка,
- методика суб'єктивної оцінки міжособистісних стосунків (СОМО) С. В. Духновського.

Кількісні показники рівнів міжособистісного спілкування осіб похилого віку (у %) n=1975

Компонент	Рівень			
	низький	нижчий від серед.	вищий від серед.	високий
Емоційний	31,71	52,68	14,63	0,98
Пізнавальний	29,81	32,21	21,15	16,83
Поведінковий	8,65	55,77	24,52	11,06

- В осіб похилого віку переважають низький і нижчий від середнього рівні розвитку емоційного, пізнавального і поведінкового компонентів міжособистісного спілкування; найнижчі показники стосуються провідного, емоційного компоненту.
- У літніх людей недостатня здатність до коригування смислу життя, у них виникають труднощі в регулюванні емоційних станів і переживань.

- Особливості міжособистісного спілкування людини похилого віку взаємозалежні з її здатністю коригувати смисл життя і регулювати емоційні стани.
- Соціально-психологічні чинники (вік, стать, задоволеність здоров'ям, умови та місце проживання тощо) впливають на конструктивність міжособистісного спілкування у літньому віці.

Закономірності міжособистісного спілкування осіб похилого віку

- 1) існує зв'язок між здатністю до узгодженого міжособистісного спілкування осіб похилого віку та їхньою здатністю до коригування смислу життя і регулювання власних емоційних станів;
- 2) нормативна здатність осіб похилого віку до такого спілкування розвивається у взаємозв'язку з позитивним самостваленням, з готовністю людини змінювати себе і своє життя, з осмисленістю життя та задоволеністю **НИМ**

Закономірності міжособистісного спілкування осіб похилого віку

- 3) чим більш адаптивні й адекватні соціальні та психофізіологічні особливості життєдіяльності людей похилого віку, тим більше вони впливають на розвиток їх нормативної здатності до міжособистісного спілкування;
- 4) прояви вікових та статевих властивостей літньої людини актуалізують відповідно самотності, емпатійність, атрактивність та схильність до різних стилів спілкування.

Структура програми оптимізації міжособистісного спілкування осіб похилого віку

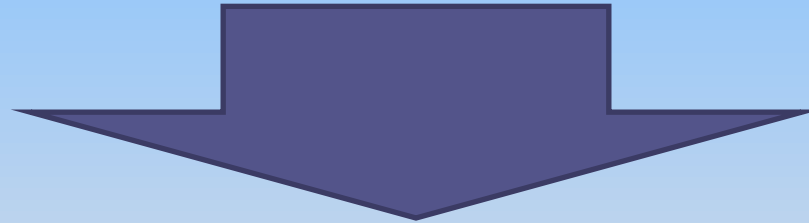
Об'єкт	Вид діяльн.	Форми діяльності	Мета діяльності
Особа похилого віку	Психо-діагностика	Спостереження, опитування, тестування	Визначення особливостей міжособистісного спілкування осіб похилого віку, зокрема проявів когнітивної й регулятивної підсистем їхньої психіки
	Консультавання	Бесіда	Вирішення психологічних проблем, пов'язаних із труднощами в міжособистісних взаєминах
	Психокорекція та розвиток	Соціально-психологічний тренінг	Надання інформації про особливості міжособистісного спілкування, його чинники, засоби, компоненти і розвиток умінь і навичок застосовувати отримані знання у процесі міжособистісного спілкування
		Естетотерапевтичні заняття	Регулювання емоційних станів і переживань
	Заняття в університеті III віку	Коригування смислу життя	

Структура програми оптимізації міжособистісного спілкування осіб похилого віку

Об'єкт	Вид діяльності	Форми діяльності	Мета діяльності
Соціальні робітники	Діагностика	Опитування, спостереження за професійною діяльністю	Отримання інформації про особливості спілкування соціальних робітників з особами похилого віку, і про проблеми, котрі виникають у цьому процесі
	Просвіта	Курс лекцій	Ознайомлення з теоретичними основами психології осіб пізнього віку

Соціально-психологічний тренінг для осіб похилого віку

Мета – ознайомлення осіб похилого віку з особливостями міжособистісного спілкування, формування в них уміння регулювати емоційні стани і переживання, коригувати смисл свого життя

розвиток здатності до адекватного і повного розуміння себе та інших, корекція і вдосконалення системи взаємин особистості

Для осіб, чия професійна діяльність пов'язана із наданням різноманітних послуг людям віку пізньої дорослості

– програма курсу лекцій «Психологія пізньої дорослості»

Для студентів психологічних спеціальностей –
програми навчальних дисциплін:

- **«Геронтопсихологія»**
- **«Соціальна психологія старості»**

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

- фахівцям,
- родинам літніх людей,
- їм самим

**оптимізація міжособистісного
спілкування літніх людей і
підвищення якості їхнього життя**

Значення роботи «Психологія міжособистісного спілкування осіб похилого віку»

удосконалення життєдіяльності літніх людей через гармонізацію, оптимізацію їхнього міжособистісного спілкування, що було здійснено на основі теоретично-концептуального обґрунтування та емпіричного вивчення особливостей такого спілкування.